

aquei Monasterio, o de aquel lugar, do entralle, (5) si non ouieffe fijo, o otros que descendiessen (6) por la linea derecha, que hereden lo suyo. Mas si este aral ouieffe fijos, o otros herederos que descendiessen del, puede partir (7) entre ellos lo que ouiere, de manera, que de cada vno dellos su legitima parte, e non mas. E si por auentura, mas les quisiere dar de su parte legitima, estonce, tanta parte deue ser dada al Monasterio,

quanta cayere al vno dellos. (8) E a esta parte legitima dizen en latin, parte debita iure natura. Empero, si despues que entralle en la Religion, se murieffe, ante que partieffe lo suyo a sus herederos, asi como sobredicho es, sus fijos (9) deuen auer su legitima parte, e el Monasterio todo lo otro. E la legitima parte que deuen auer (10) los fijos, es esta; que si fueren quatro, o dende ayuso, deuen auer de las tres partes la vna, de

genere? Vide Bal. in autb. nisi rogati, C. ad Trebel. Innoc. & Abb. in cap. porrellum, de regni. & intellige istam legem, quando ingrediatur monasterium, seu ordinem, qui habet proprium in communi, & non in particulari, secundum Alberic. in dist. autben. ingresui, ad finem.

(5) De entralle. Vide plene in autben. ingresui, & in autben. si qua mulier, C. de Sacrosanct. Eccles. ubi per gloss. & Doctores, & latet per Abb. in cap. in presentia, de probat. col. 21. cum sequentibus, usque ad finem, & quid si post ingressum inde recedat, vide per Abb. & Doctores in cap. quod te, de cleric. conjug. & Socin. consil. 52. volum. 4. viso instrumento syndacatus, & c. & volum. 2. consil. 222. Bald. in leg. si ut proponi, C. de nup.

(6) Descendiessen. Innui videtur hic, quod posito, quod haberet ascendentes legitimos, & naturales, propter eos, non excluderet monasterium: imò monasterium excluderet eos, quæ fuit opinio Azois, de qua per gloss. super verbo, liberos, in dist. autben. si qua mulier, ex eo quod monasterium reputatur pro filio, §. sed & hoc presentem in autben. de Sanctis, Episc. collat. 9. & eandem opinionem tenet gloss. in cap. si qua mulier, 19. quæst. 3. & Spec. in tit. de statu monacho, vers. 3. Joan. Fab. in dist. autb. si qua mulier, & in §. mortuus, inquit, per arrogationem, per text. ibi, contrarius tenuit Placentinus glossat. ut referet gloss. in dist. autb. si qua mulier, in 1. opinione gloss. ibi posita, quam ibi tenet Alber. Jacob. Butric. Paul. de Cast. & Salic. & ibi dicit Paul. de Cast. quod ista opinio, quod parentes, seu alii ascendentes debeant habere legitimum, tenetur communitur per Doctores, & ista etiam opinio communitur tenetur per canonistas in cap. in presentia, ubi Abb. col. 18. de probat. vers. sed dubium, ubi etiam dicit, ita communitur teneri per Doctores Canonistas, idem etiam tenet Jason. in dist. autben. si qua mulier, & concordando opiniones vult, ut opinio Azois procedat, ut illam dispositionem (quam permittit illa authentica) non possit tacere filius ingressus, quando non haberet liberos, licet haberet parentes, respectu vero legitimum, ut debita sit parentibus, procedat prima opinio Placentini posita in gloss. ut & parentibus legitima debeatur, & ista opinio, quod & parentibus debeat legitima, & non excludantur in hoc à monasterio, videtur verior, & æquior, & ad illud quod dicitur monasterium haberi loco filii, respondeo, quod non procedit ubique: sed tantum in casibus expressis in iure, ut latè ibi Doctores adducunt, & in cap. in presentia, ubi Felin. col. 21. & procedit hæc opinio hodie maxime stante. L. 6. in legibus de Toro: neque obstat ista lex, quia non debet sumi argumentum à iure, non debet sumi tale argumentum: cum istud sit decilum per leg. nam, & si parentibus, ff. de inoffic. testa. L. 4. tit. 13. infra ead. par. & pro dict. leg. 6. de Toro. facit L. si filius, C. de inoffic. donat. & idem, quod in ista leg. partitatur dicitur, habeatur in autben. si qua mulier, & nihilominus magis communitur tenetur prædicta opinio per Docto. imò & Spec. idem vult ubi supra, non enim firmat primam opinionem, imò videtur recedere in opinione, quam ultimo recitat ibi tertii dicunt, & c. quæ fuit opinio concordans, & distinguens, quam posuit, & tenet Jason. ubi supra, & si quis dicit, quod Specu. inferius, in vers. ad præmissorum, ubi se remittit, videtur tenere primam opinionem,

sufficit, quod in contrarium se habet communis opinio, tam legistarum, quam canonicarum, & ut dixi pro ista parte multum urget dist. leg. 6. de Toro, neque obstat dic. §. mortuus inquit, de acquisi. per arroga. quæ debet limitari, nisi respectu legitimæ debite patri naturali, in illa enim non fuit præjudicatum patri naturali per arrogationem, prout tertigi in leg. fin. tit. 16. par. 4.

(7) Pude partire. Sumpta est ista lex ex authentica si qua mulier, C. de Sacrosanct. Eccles. ubi plene per gloss. & Docto. & 19. quæst. 3. cap. si qua, ubi bona gloss. vide plene per Abb. in dist. cap. in presentia, per 10. fin. colum. de probat. & revocare, & mutare potest testamentum ante professionem factam inter liberos, vel monasterium aliter disponendo: non vero favore extranei, ut tradit Bald. in dist. autben. si qua mulier, dummodo non sit professus ordinem minorum, ubi & Paul. de Cast. & Salic. & Decius in dist. cap. in presentia, de probat. num. 68. licet Abb. ibi voluerit, quod post professionem nullo modo possit.

(8) Vno dellos. Si partes fuerunt æquales inter filios plane procedi: si vero fuerunt inæquales, tunc gloss. in dist. autben. si qua mulier, super verbo, communitaria, intelligit, quod tantum detur monasterio, quantum fuit datum illi filio, cui plus fuit datum, cum qua gloss. transtulit ibi Bart. intelligens hoc, quando pater disponit dividendo inter liberos facta iam professione ex privilegio illius text. non ergo possit pater, qui religionem fuit ingressus, facta iam professione per cum meliorare in tertio bonorum unum ex filiis, iuxta leg. fori, cum hoc esset lædere monasterium, cui non potest aliud tertium melioriæ assignari: quia gravarentur alii filii in legitima, intellige etiam, & limita istam legem, ita quod monasterio non assignetur ultra quintum bonorum patris, cum omnia alia bona ex leg. fori sint legitima filiorum, in qua non possunt gravari.

(9) Sus fijos. Sed an teneantur expectare mortem naturalem patris, vel possint statim filii petere suam legitimum? Gloss. penult. in dist. autben. si qua mulier, dubitavit, super hoc legista communitur tenent, quod expectetur mors patris, quando fuit ingressus ordinem, quæ potest habere proprium in communi, ut tradit Salic. & Jason. post alios in dist. autben. si qua mulier, Doct. vero canonista communitur tenent contrarium per text. in cap. cum scimus, de regula. qui tamen hoc non probat, & mihi plus placet legistarum opinio, qui faverit text. in dist. autb. si qua mulier, & etiam ista lex, prout dicunt Alber. & Jacob. Butri. in dist. autb. si qua mulier, & Decius in cap. in presentia, de probat. num. 67.

(10) Que deuen auer. Concord. cum autb. de trien. & semis, §. 1. colla. 3. & in autben. novissima, C. de inoffic. testa. de lege tamen forti, quæ servatur in isto regno, omnia bona parentis sunt legitima filiorum, præter quintam partem, ut habetur in leg. 9. tit. de leg. mandatis, lib. 3. foro LL. & quod tenent ista taxatio legitima, etiam respectu Ecclesiarum, & Clericorum, vide per Felin. in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, col. 37. & 38. de consil. ubi notat, quinimo si pater reliquit filius titulo institutionis legitimum eis debitum: & in reliquo instituit hæredem extraneum, & tempore mortis patris bona valebant tantum 50. & sic quadraginta debebantur filius ex legitima, postea bona aucta fuerunt, ita quod valebant centum,

todos los bienes de aquel a quien heredan. E si fueren cinco, o mas, deuen auer la meytad: e por esso es llamada esta parte, legitima, porque la otorga la ley a los fijos; e deuenia auer libre, e quita, sin embargo, e sin agrauamiento, (11) e sin ninguna condicion. E los Obispos, e los otros Clerigos, como, e de que cosas pueden fazer testamento, muestrafe en la primera partida deste libro, en el Titulo que fabla del Pegujar de los Clerigos.

L E Y XVIII

Como se puede desatar el Testamento, por mudarse el estado de aquel que lo hizo.

Maneras, que por cada vna dellas se desataria el testamento, que ante ouieffe fecho. La primera es, quando aquel que hace el testamento, es dañado para siempre a sofrir alguna pena. (1) Ca este atal non oia despues beuit en otro lugar, si non en aquel, o ha de ser penado; e es como siervo, (2) e non ha despues sus fijos en su poder, como auia antes. E esto mismo seria, quando alguno que fuese franqueado, lo tornassen a seruidumbre, porque fuera desconociente a su señor quel asorro, o perdiese la libertad por otra razon: e a este mudamiento dizen en latin, maxima capitis diminutio; que quier tanto dezir, como el mayor mudamiento de estado, que a ome puede acacer: porque por ella pierde la liber-

Hic leo que dam... mortem... civilem... in mor... tallum... aut opus... pudet... mortem... biler ene... dicis, si... cur dam... nauos ad... monum... natural... conuig... per d. d. - Tauri qui... er 3. tit. A. lib. 4. Recop. per... quam hodie... iternam... Vide ola... mmo in... Concord... ut. C. n. 63. er in... epilog. n. 103. Item in quantum per minutionem capi... thi diminutionem testamentum sumpti... dicit, correcte er per d. 3. Tauri que er... A. tit. d. lib. 4. Rec. nam cum hodie fil...

an in isto augmento filii aliquid habeant, & sic eis proficit, ita quod possint petere octegina iure legitima, vel an tale augmentum proficit hæredi extraneo? De hoc est tex. notabilis in leg. si patronum, §. fin. ff. de bo. liber. quod tale augmentum, etiam si habeat originem à causa anteriori, & quod retro fingitur ad tempus vite patris, non sit filiorum, sed hæredis in totum per quam L. ita tenet Paul. de Cast. in leg. in ratione, in princip. vers. ultimo quo, ff. ad leg. Falcid. & in leg. in quantitate in princ. ff. eod. ubi etiam ponit rationem, cur aliud sit in legitimis in casu in quo augmentum facultatum testatoris prodest legatariis, & dicit hoc imo esse, quia in legitima eius valor referri debet ad tempus mortis, L. cum quaritur, C. de inoffic. testa. ubi vid. Iaso hoc limitante, sed quid si pater non reliquit integrum legitimam filius, & ideo agant ad supplementum, an istud debeat suppleri, tam ab hærede, quam à legatariis, quibus defunctus legata reliquit? Vide per Bart. & Paul. de Cast. in leg. in quartam, ff. ad leg. Falcid. ubi Bar. vult, quod ab omnibus pro rata debet suppleri, & limitat Paul. de Cast. quando legata essent in speciebus: fœcus si in quantitate, vide ibi per eum.

(11) Sin agrauamiento. Adde L. 11. tit. 4. infra ead. & Decius in cap. in presentia, de probat. num. 67.

L E Y XVII

Infirmatur testamentum per maximam capitis diminutionem, per quam libertas, & civitas de familia perduntur, aut per mediam, qua civitas, & familia, ut de portatione, live per minimam, qua sola familia perditur, ut per arrogationem, per quam testamentum ante factum infirmatur. Hoc dicit. (1) Pena. Ut si est damnatus in metallum, ut in §. 1. inquit, de capiti. diminu. (2) Como siervo. Hodie tamen per leg. Tauri 4. non rumpetur, neque irritabitur testamentum damnati ad hanc mortem civilem, quia cum dicta leg. permittat tali testatori, permittit etiam à fortiori, ut testamentum eius ante

tad, e la Cibdad, e su familia. La segunda manera es, quando alguno es deserrado para siempre (3) en alguna llla, por juyzio, que nunca ha de salir della; quier le sean tomados todos sus bienes, o non. E a esta dizen en latin, media capitis diminutio; que quier tanto dezir en romance, como mediano mudamiento del estado del ome: ca por este pierde la Cibdad, e la familia. La tercera es, como si aquel que non es en poder de otro, se dexa porfiar, e cae porende en poder de aquel quel porfijo: ca muda su estado. E a este mudamiento dizen en latin, minima capitis diminutio; (4) que quier tanto dezir en romance, como el menor mudamiento que ome puede auer en su estado: ca por ella muda la familia tan solamente, e non mas. E por qualquier destes mudamientos que a ome auenga, despues que ouieffe fecho su testamento, dezimos que se desata porende.

L E Y XIX

Como se puede cobrar el Testamento, que fue quebrantado por alguno de los tres mudamientos sobredichos.

Cobrando alguno su estado cumplidamente, que auia mudado en alguna de las maneras que diximos en la ley ante desta, si quier que vala el testamento que ante ouieffe fecho, e que se non embargue por razon del mudamiento, puede lo confirmar (1) por su carta; o por su pa-

Hic leo que... De confirmacione testamenti... nemini per... capiti dimi... mitionem ir... ritam, irritat... abrogata... cu per legi... sup allegata... Olan. in Epi... log. n. 110.

factum non irritetur, sed valeat ipso perseverante in eadem voluntate, L. si quis filio exheredato, §. irritum, verfic. qua ratione, ff. de inoffic. rapti.

(3) Para siempre. Hodie dicit de isto deportato, ut dixi supra eodem in gloss. proxim. de damnato in opus publicum.

(4) Minima capitis diminutio. Sed cum ista etiam contingat per emancipationem, ut in §. 3. inquit, de capiti. diminu. & per istam testamentum filiifamilias de iure communi, qui poterat testari de castrensibus, ut supra ead. leg. 13. irritetur, ut in §. alio, & in §. non tamen inquit, mod. testa. infirmen. an hodie stante L. 5. Tauri, qua permittitur cuiuscumque filiifamilias testari, irritabitur per emancipationem testamentum ab eo factum? Videtur, quod sic, ut in §. penult. & ibi Joan. Fab. inquit, de testa. milit. qui vult, quod requiratur aliqua expressa renovatio testamenti, ut tenet gloss. tamen ibi vult, quod sufficiat tacita, ex quo permissit in eadem voluntate. Et hoc puto verius. Et nota bene ad dic. Tauri, & probatur hoc expresse in leg. si quis filio exheredato, §. fin. ff. de inoffic. rapti. cum enim mutetur status in melius, non rumpitur testamentum.

L E Y XIX

Recuperato statu, per capitis diminutionem perditu, convalidatur testamentum eius prius factum: si expresse coram testibus dicit valeat validari. Hoc dicit.

(1) Puede lo confirmar. Adde L. qui ex liberis, §. testamentum, ff. de bonorum poss. secundum tabul. & dicit Joan. Fab. & etiam Ang. in §. non tamen inquit, mod. testa. infirmen. quod istud testamentum reconualecitur de iure pratorio, & sic etiam hodie erit unus de casibus, in quibus erit necessaria bonorum possessio secundum tabulas, & voluit Azo. C. eod. in summa, quia tale testamentum reconualecit pratorio iure. Ego vero attento isto iure partitatum, quod non curavit de istis bonorum possessionibus, credo, quod non erit necessaria talis bonorum possessio, & hæres poterit adire ex tali testamen-

famil. testamentum facere possum, si... sumptus eo quo perpendem annuoniam... inter sui mortuum et commune. Vid. Ola... num in Epilog. n. 103.

palabra delante testigos, (2) diciendo, que quiere que vala el testamento, que auia fecho ante que fuesse mudado fu estado: e si lo asi dixere, deue valer de alli adelante, en la manera que lo auia fecho.

LEY XX.

Como se desata el Testamento, por fijo que naciesse despues, o por otro, a quien el fazedor porfijasse.

Posthumus (1) es llamado, en latin, propriamente, el moço que nasce despues de muerte de su padre. E della misma manera (2) puede ser llamado, el fijo que nacio despues que el padre ha fecho el testamento postumero. E estos

fijos atales quebrantan (3) los testamentos de sus padres, en que non ouiesse seydo establecidos por herederos. Otrosi dezimos, que si alguno ouiesse fecho testamento, e despues porfijasse a otro, de manera que el porfijado se tornasse en poder (4) del, que por tal porfijamiento (5) se desataria el testamento, que ante ouiesse fecho aquel quel porfijo.

LEY XXI.

Como se quebranta el primero Testamento, por otro que fuesse fecho despues.

EL primero testamento se puede desatar por otro, (1) que fuesse fecho despues cumplida-

Ley 8. tit. 4. lib. 5. Recop.

LEY XXII.

Per secundum testamentum infirmatur primum, sed si testator falso rumore prolo de morte heredis dicat, quia talis non potuit meus heres esse quia mortuus, instituo talem, tunc prior est heres, si vivit, non autem secundus, sed legata utriusque testamenti amore Dei facta, vel consanguineis vel amicis debentur. Hoc dicit.

(1) Por otro. Adde L. cum in secundo, ff. de injust. & rupt. §. posteriori instit. quib. mod. testa. infirmen. cum sequenti, & L. si iure, ff. de legat. 3. & procedit hoc etiam si ex secundo testamento non adeatur hereditas, quia sufficit, quod fuerit possibile posse ex eo adiri, ut in dic. leg. cum in secundo, & in dic. §. posteriori, & L. pater filio, ff. de her. instit. Paul. de Castr. in leg. sancimus, C. de testa. & tenet Bal. Arg. Joan. de Imol. in leg. sed & si in conditione, §. si de her. instit. Alex. consil. 37. vol. 1. col. 2. versic. si licet Bar. & facit hoc ad quæstionem, ut si quis in testamento fecit majoriam de 3. & 5. bonorum, vel de omnibus bonis, in casu quo posset sine privilegio Principis: quod si postea in 2. testamento aliter testetur, & non perficiat istud secundum testamentum, quod non videtur ex hoc revocata majoria facta in primo testamento, si tamen prima majoria facta esset ex facultate regia, videtur forte, quod incipiens aliter testari, & si non perficiat, videtur revocata prima majoria, per leg. ejus militis, §. si militis, ff. de testa. mili. procedit etiam ista lex, & adde L. eam quam, C. de fideicommiss. & quæ ibi notat Bal. col. 6. versic. non quero, & versic. sequenti, & an stetur verbo testatoris circa causam ab eo insertam, cur aliquid faciat? Vide text. notabilem, quod sic in leg. divi, ff. de adimen. lega. nisi probaretur testatorem errasse, ut dicit Bar. ibi argum. dic. L. fin. & vid. L. epistola, ff. ad Trebel. in princ.

(2) Non derogat al primo. Approbat ista lex opinionem Spec. tit. de instrumen. editio. §. compendiose, colum. 111. versic. quid si i, qui ita intelligit dispositionem L. fin. ff. de heredit. instit. à qua ista sumpta est, volentis primum testamentum non rumpi, & adde L. eam quam, C. de fideicommiss. & quæ ibi notat Bal. col. 6. versic. non quero, & versic. sequenti, & an stetur verbo testatoris circa causam ab eo insertam, cur aliquid faciat? Vide text. notabilem, quod sic in leg. divi, ff. de adimen. lega. nisi probaretur testatorem errasse, ut dicit Bar. ibi argum. dic. L. fin. & vid. L. epistola, ff. ad Trebel. in princ.

(3) Et testator se movio. Expressa illa cautela, ut supra: si tamen causa esset in mente retenta, non rumpet primum testamentum, ut voluit gloss. in dic. leg. fin. in gloss. pen. & quid si falsa causa propter quam testator motus fuit, non fuit expressa in testamento, sed coram testibus? Vide per Joan. de Imol. in dic. leg. fin. colum. 4. volentem, quod non sufficiat, nisi exprimat coram tot testibus, quod requiruntur ad validitatem testamenti: non enim sufficeret, secundum eum, si expressissent coram duobus testibus, & facit ista lex, ut si instituitur majoriam in filium, secundum dicat, quia fortuna fuit, quod non potui enim facere in filium primogenitum: quod si in hoc fuit errore ductus, quod retractetur institutio in secundum, & videatur facta in primogenitum: adverte tamen, quia differt casus iste à casu L. bujus, quia in ista lege intervenerat prima institutio, in casu nostro non, sed tacite etiam hic videtur eam facere, argum. L. 3. C. de inoff. testa. cogita, & quid si cum filius primogenitus esset extra regnum, secundogenitus publicari fecit illum esse mortuum: cum re vera non esset: & ita pater fecit majoriam in secundogenitum, an auferatur ab eo, & detur primogenito venienti? Decides ex notatis per Bal. in leg. 1. C. si quis alia testa. probis. & per Bart. in leg. fin.

(4) En poder. Juxta id, quod habetur in leg. penult. tit. 16. partit. 4. & in §. sed hodie instit. de adoptio. (5) Porfijamiento. Quid per ingressum monasterii, an rumpatur testamentum prius factum? Variæ fuerunt opiniones inter legistas, & canonicas, ut per Bart. Bald. & alios in autentica si qua mulier, C. de sacrosanct. Eccles. Abb. & alios in cap. in presentia, de probat. ubi & Decius num. 61. inclinare videtur in opinionem Abb. & Anro. quæ mihi satis placet, quam limitarem, nisi tantum tempus transferret à die conditi testamenti, usque ad ingressum religionis, quod esset presumptio oblivionis facti testamenti: nam quæ tenerem opinionem Bar.

damente; (2) fueras ende, quando alguno ouiesse fecho su heredero a otro en el primero testamento, si despues, oyendo nuevas, que aquel que auia establecido por heredero era finado, e non lo fuesse; e el, creyendo que era assi, fiziesse despues otro testamento, en que dixesse: Pues que yo non puedo auer a fulan mio heredero, que es muerto, segun que me es dicho, fago a otro fulan mio heredero: si despues fuesse fallado que el primero heredero era biuo, tal testamento

Partida VI.

in revocando primum testamentum: sed factio rumpendo illud, vel scindendo? Vide L. qui ex liberis, §. testamento, ff. de secundum tabul. & L. nostram, C. de testa. & Oidra. consil. 144. Quid tamen si utrunque testamentum, etiam diversis temporibus factum, idem contineret? Videtur, quod teneret utrumque, argumento L. 12. supra eod. & ejus quod notat Joan. Fab. in dic. §. posteriore. Item intellige istam leg. dum tamen ex eo secundo testamento hæreditas possit adiri, ut habetur in dic. §. posteriore, & in dic. leg. cum in secundo, ubi vide per Doctores, signanter per Joan. de Imol. quid si secundum testamentum fuit nullum, potest tamen convalescere ex aliquo jure, & quid si in secundo testamento institutus fuit hæres incapax? Vide in leg. cum quidam, ff. de his quib. ut indig. ubi Bar. & quid si secundo testamento sit institutus aliquis homo potens, & testamentum fuit nuncupativum, & sic debet probari per testes? Vide L. notumus, C. de testa. & per Alexan. consil. 105. volum. 4.

(2) Campidamente. Concord. dist. §. posteriori cum sequenti, & dic. leg. si iure, ff. de lega. 3. quæ est lex singularis, & ibi Bar. notat, quod licet in secundo testamento invalido sit illa clausula derogatoria cassans, & irritans omne aliud testamentum, non per hoc videtur revocatum primum validum, quod etiam notat Paul. de Castr. per illam legem singularem in leg. sancimus, C. de testa. in fine.

(3) Non derogat al primero. Approbat ista lex opinionem Spec. tit. de instrumen. editio. §. compendiose, colum. 111. versic. quid si i, qui ita intelligit dispositionem L. fin. ff. de heredit. instit. à qua ista sumpta est, volentis primum testamentum non rumpi, & adde L. eam quam, C. de fideicommiss. & quæ ibi notat Bal. col. 6. versic. non quero, & versic. sequenti, & an stetur verbo testatoris circa causam ab eo insertam, cur aliquid faciat? Vide text. notabilem, quod sic in leg. divi, ff. de adimen. lega. nisi probaretur testatorem errasse, ut dicit Bar. ibi argum. dic. L. fin. & vid. L. epistola, ff. ad Trebel. in princ.

(4) Et testator se movio. Expressa illa cautela, ut supra: si tamen causa esset in mente retenta, non rumpet primum testamentum, ut voluit gloss. in dic. leg. fin. in gloss. pen. & quid si falsa causa propter quam testator motus fuit, non fuit expressa in testamento, sed coram testibus? Vide per Joan. de Imol. in dic. leg. fin. colum. 4. volentem, quod non sufficiat, nisi exprimat coram tot testibus, quod requiruntur ad validitatem testamenti: non enim sufficeret, secundum eum, si expressissent coram duobus testibus, & facit ista lex, ut si instituitur majoriam in filium, secundum dicat, quia fortuna fuit, quod non potui enim facere in filium primogenitum: quod si in hoc fuit errore ductus, quod retractetur institutio in secundum, & videatur facta in primogenitum: adverte tamen, quia differt casus iste à casu L. bujus, quia in ista lege intervenerat prima institutio, in casu nostro non, sed tacite etiam hic videtur eam facere, argum. L. 3. C. de inoff. testa. cogita, & quid si cum filius primogenitus esset extra regnum, secundogenitus publicari fecit illum esse mortuum: cum re vera non esset: & ita pater fecit majoriam in secundogenitum, an auferatur ab eo, & detur primogenito venienti? Decides ex notatis per Bal. in leg. 1. C. si quis alia testa. probis. & per Bart. in leg. fin.

mento como este postumero non derogat al primero. (3) E el heredero que era fecho en el primero testamento, deue auer la heredad, segun que fue escrito en el. E el otro que fue escrito en el segundo, non deue auer nada: pues que non era verdadera la razon, por que el testador se movio (4) a fazerlo heredero. Empero, las mandas que fizo en el (5) primero, e en el segundo (6) testamento, por Dios, o a sus parientes, o a sus amigos, deuen valer.

C

LEY

ff. eod. & cum isto casu majoria non quæreretur fisco, neque secundogenitus sit solvendo interesse, videtur, quod avocet primogenitus ab eo, potest etiam induci ista lex, & dista leg. fin. ff. de her. instit. quod si pater fecit suum testamentum, & in eo majoriam fecit in filium majorem, etiam ultra tertiam partem, & supplicavit Principi, ut confirmaret ejus dispositionem, & postea ignorans, quod Princeps ad ejus supplicationem jam confirmaverat, faciat secundum testamentum, in quo eidem filio jure majoris relinquit tertiam bonorum, quod per hoc non videatur revocata prima majoria, ex quo intentio ejus erat favendi huic filio, vide consil. Alexand. 103. volum. 4. & quia inducitur ad argumentum, non debent operari diminutionem: & quid si mater fecit majoriam in filium secundum, dicens, quia pater tuus fecit majoriam in fratrem tuum majorem, ut tu possis honeste vivere, facio in te majoriam de talibus bonis, an si pater jam revocaverat majoriam, reddens filios ad æqualitatem, tenebit institutio facta à matre? Et videtur quod sic per text. not. junct. gloss. communiter ibi approbata in leg. si ita legatum sit, ff. de condi. & demon. in contrarium videtur ista. L. & quod notat Bar. in leg. 1. C. de sacrosanct. Eccles. dicens, quod si testator relinquit aliquid alicui tanquam pauperi, qui in veritate erat dives, sed ignorabat testator, quod non debetur illi relictum, & facit L. alteri, ff. de adi. lega. & ista pars videtur æquior, videas Soc. post Cuma. in dic. leg. si ita legatum, & cogita latius super hoc.

(5) Que fizo en el. Nota multum istam leg. nam dista leg. fin. ff. de heredit. instit. à qua sumpta est, tantum dicit de legatis in secundo testamento relictis, & Joan. de Imol. ibi col. 5. tenet contrarium, imò quod legata in primo testamento relicta non debeantur: movetur ex dictis Bar. in dic. leg. si iure, ff. de legat. 3. & per illum text. à contrario sensu: & quia in dubio non videtur fuisse mens testantis de gravando heredem duplici onere. L. Titia, §. qui in vita, ff. de legat. 2. referat tamen, quod Bald. ibidem voluit, quod etiam legata primi testamenti debeantur, dum dixit: quod secundum testamentum ex causa filia finali factum, non rumpit primum: sed onerat heredem scriptum in primo ad novam præstationem legatorum, etiam secundi, sed quod prima pars, secundum eundem Joan. de Imol. imò quod legata ex primo non debeantur, videtur sibi æquior, & verior, licet secundum eum non sic fene dubitatio, propter auctoritatem Bald. tene ergo mentem istam legem partitarem expresse decidendam, legata primi testamenti deberi.

(6) En el segundo. Limita, & intellige, nisi præfactio falsi testamenti, etiam concerneret legata in secundo testamento relicta: nam tunc, si alia legata essent in magna quantitate, non deberentur, licet aliud esset, si essent modica, argum. L. si filia, ff. de legat. 3. si vero falsa causa tantum concerneret institutionem: & non legata: tunc indistincte deberentur, secundum Bar. in dic. leg. fin. ff. de heredit. instit. idem tamen Bar. in leg. demonstratio. §. quod autem, ff. de condi. & demon. videtur indistincte limitare dic. leg. fin. quod ita demum procedat, si relicta essent modica, & secundum hoc videtur de mente Bar. fuisse, quod legata primi testamenti omnia deberentur, ut

L E Y XXII.

Por quales razones el Testamento que fue fecho primeramente, non se defataria por otro que fiziesen despues.

Razones señaladas y a, por que maguer el testamento postrimero sea fecho acabadamente, non se defataria por ende el otro, que ante fue fecho. E la primera es, quando el padre fiziese el testamento, en que estableciesse por herederos los fijos que descendiesen del: ca, si despues fiziese otro testamento, e non fiziese mencion del otro primero, non se defataria por ende el que ante ouiesse fecho, así como de suso diximos. (1) La otra es, quando el testador

dize así: Este mio testamento, que agora fago, quierro que vala para siempre, e non quierro que vala otro testamento, que fue fello fallado, que ouiesse fecho ante deste, nin despues. Ca si acadesse, que este atal mudasse su voluntad, e fiziesse otro testamento, non quebrantaria por ende el otro, que ouiesse ante fecho; fueras ende, si el testador dixesse en el postrimero testamento, señaladamente; (2) que revocaua el otro, e que non tuuiesse daño, (3) a aquel testamento que agora fazia, las palabras que dixera en el primero. E otrosi dezimos, que si algun ome fiziesse su testamento acabadamente, ante siete testigos, en que estableciesse por su heredero algun ome extraño, (4) si despues desto fiziesse otro

Hec leeo quod testamentum faciam, in quo extraneus heres instituitur, ut patet in glo. superiori. Joan. de Imol. tamen in dicta leg. final. colum. 6. videtur inclinare, quod ex quo testator non apposuit praefationem circa legata secundi testamenti, quod illa indistincte debeantur, argum. l. unica. §. si autem deficientes, C. de cadu. tollen. & quod hoc videtur verius de iure, licet primum sit aequius supposita opinione, quod debeantur utraque legata.

L E X XXII.

Si in primo testamento sunt instituti descendentes, vel apposita clausula, quod testamentum postea factum non valeat, non rumptur primum testamentum per secundum: nisi in eo de primo, & de clausula mentio fiat: sed si per secundum cum quinque testibus factum ab intestato successurum instituitur consanguineus, infirmatur prius solemniter factum, in quo extraneus extitit institutus. Hoc dicit.

(1) De suso diximos. Ut supra eodem leg. 8.
(2) Señaladamente. Adde L. si quis in principio testamenti. ff. de legat. 3. non ergo sufficeret, quod diceret in genere. Non obstante quocumque testamento, neque etiam requiritur, quod individualis expressio de hoc fiat, sed sufficit specialis, dicens. Non obstante quacumque clausula derogatoria huius ultimi testamenti dispositionem valere volo, & ita est de mente Bar. in dic. leg. si quis in princ. & tenet Paul. de Castro. in leg. si mibi, & tibi. §. in legatis. ff. de leg. 1. ubi Socin. dicit istam esse communem opinionem, quae approbatur per istam leg. partituram, tene tamen unam generalem conclusionem, quod ex quibuscumque conjecturis iudici constare possit, quod testator voluit secundum testamentum praevalere, quod tollitur primum, etiam si secundum esset simpliciter factum, non faciens mentionem magis expressa: hoc ideo, quia tota haec materia fundata est in praesumptione voluntatis testatoris, ita tenet Socin. dicens, ita esse de mente omnium Doctor. in dic. §. legatis, col. fin. ex qua conclusione deducitur secundum esse, quod si post lapsum decem annorum factum fuerit secundum testamentum, praesumitur testatorem velle illud praevaleat, secundum Bald. & modernos in leg. Sancimus, C. de testa. & idem si post primum testamentum intervenire gravés inimicitias inter testatorem, & heredem, argum. l. 3. ff. de adimon. lega. & idem si diceret, quod volebat, secundum valere, & quod contenta in eo sortiantur effectum, secundum Bald. in quodam consil. incipienti reperitur, quod quidam dixit, refert, & sequitur Socin. in dic. §. in legatis, ubi etiam dicit, quod idem esset, si dixisset, quod volebat secundum testamentum esse praesumtum, allegat Jacob. de Rave. in leg. omnes populi, ff. de iustis. & jur. & Abb. in cap. ex parte, de rescriptis, de his tamen duobus ego dubio, saltem attentis verbis huius legis, quae vult in specie fieri debere mentionem de clausula derogatoria, dicit etiam ibi Socin. quod in

secundo testamento diceretur, non obstante quocumque testamento, sub quibuscumque verbis, etiam si de eis specialiter mentionem facere oporteret? Nam hoc sufficeret, ut secundum testamentum praeseratur, & ita dicit esse de mente Frede. de Senis consil. 46. & satis placet, & est de intentione huius legis, subdit etiam ibi Socin. quod ad materiam hanc plurimum operatur magna affectio ad personam institutam in secundo testamento ad conjecturandam mentem defuncti, iuxta id, quod not. Bal. in leg. si iure, C. de testa. manum. & adde, quod si succedens testamentum esset inter liberos, hoc videtur sufficere, etiam absque speciali derogatione primi ex mente Bal. consil. 22. volum. 1. cuius contrarium non allegato Bald. in dic. consil. tenet Socin. in dit. §. in legatis, & consil. 163. volum. 2. ubi dicit, non reperiri iure cautum, quod testamentum inter liberos habeat vim clausulae derogatoriae ad praecedentia testamenta, maxime, quando praecedens testamentum haberet specialem clausulam derogatoriam, vide de ista materia late per Jalon. in leg. Sancimus, C. eod. & Doctorem à Covarrubias in rubric. de testa. part. 2. fol. 10. cum multis sequentibus, & procedit, quod in ista leg. habetur, si veropropter unum testamentum habens clausulam derogatoriam, si plura testamenta, ut not. Bald. in autent. hoc inter liberos, C. de testam.

(3) Daño. Vide Socin. de istis verbis, & simil. in dit. consil. 163. vol. 2. colum. 3. cum aliis sequentibus, & omnino per eundem Socin. consil. 2. volum. 3. ubi videt: an sufficiat, si de hoc per aliqua verba testatoris mentaliter colligatur, licet non ita exprimat, & eundem consil. 37. colum. 2. eod. volum. & quid si in secundo testamento sit appositum iuramentum? Vide Socin. consil. 53. volum. 3. col. 2. & Alex. consil. 134. volum. 1. & adde in materia Alex. consil. 7. & consil. 44. volum. 4.

(4) Estrañó. Non ergo procedit ista lex, si in primo testamento essent instituti venientes ab intestato, quod etiam tenet Alex. in leg. hac consultiissima, §. si quis autem, C. eod. ad fin. de qua ista lex sumpta est, licet Paul. de Castro alias voluerit consil. 327. volum. 1. incipit, daviu facit in suprascripto puncto, &c. & facti ista lex ad q. q. si pater in testamento fecit majoriam in filium, qui postea penitentia ductus, in secundo testamento revocavit majoriam, & instituit aequaliter filios suos, praeterea tamen filio majore in quem fecerat majoriam, vel nepote ex filio majore, si filius erat mortuus, quod non censetur revocata majoria, ex quo ex secundo testamento non potest haereditas adiri de iure civili, ut dixi supra L. proxim. & sic non est revocatum primum gloff. & Bar. in leg. si filius qui in potestate, ff. de liber. & posthu. & ad intellectum huius qualiter procedat, & latiore declarationem videas ibi per Alex. Sed juxta hoc pone, quod quis fecit majoriam per testamentum in filium suum majorem virtute facultatis regiae, postea in alio testamento facit aliam majoriam in alium filium sine licentia Principis.

L E Y XXIII.

Como el Testamento postrimero deve ser fecho acabadamente, para poder defatar el otro, que fuesse fecho ante.

Acabadamente auiedo algun ome fecho su testamento, si despues dello, queriendolo reuocar, començasse a fazer otro, e non lo acabadamente.

Ley 21. tit. 4. lib. 5. Recop. Partida VI.

cipis, an per hoc videtur revocata prima majoria? Et videtur, quod sic, ex quo virtute legis potuit facere majoriam in secundum filium, in tertia, & quinta bonorum, & praesumitur ex secunda constitutione majoria, quod voluit revocare primam, ut filii minus laederentur, neque ex verisimile, quod filios vellet duplici onere majoris gravare, argum. cap. mandatum, de rescriptis. & L. navis onasse, ff. ad leg. vrbod. de iactu.

(5) Cinco testigos. Hodie parum utilitatis in hoc haberet dispositio huius leg. cum per leg. ordin. tit. 2. lib. 5. hodie jam non requirantur septem in testamentis: sed sufficiat numerus quinque testium, vel trium cum tabellione, possent tamen forte praeficari, quando in primo testamento solemniter secundum solemniter, dic. leg. ordin. vel L. 3. Tauri, in primo esset institutus extraneus, in secundo autem venientes ab intestato coram quinque testibus, etiam non vicinis, & sine tabellione, quod est notandum, vel etiam, si primum testamentum esset factum coram septem testibus, & non vicinis: cum & illud teneret etiam hodie, dic. leg. ordin. non obstante, quae imò potius permittit, cum non velit tollere dispositiones harum legum, imò expresse in fine dicit, quod valeat testamentum cum bonis testimonis, 1. cum num. 7. testium, si testator nolit servare dispositionem d. L. quae promittit cum tabellione, vel si minore numero testium, ut ibi habetur: si enim in primo ita solemniter cum 7. testibus institueretur extraneus, & in secundo instituerentur venientes ab intestato coram quinque testibus, etiam non vicinis, & etiam non tabellio haberi poterat, tenebit secundum ex dispositione huius text. & tollitur primum, quod nota bene, & sic adhuc, quod in ista leg. dispositum, poterit esse magis utilitatis, debet enim dicit. L. ordinem. & Tauri retringit, & limitari, secundum dispositionem juris communi, argum. reg. L. si servi vestri, C. de noxa.

(6) Valdría. Non ut testamentum, sed ut intestati voluntas, ut in dic. leg. hac consultiissima, §. si quis autem, & debebuntur legata in hoc 2. testamento relicta, secundum Bald. in dic. §. si quis autem, sed quid si in primo testamento fuit facta repetitio fidei commissi ab intestato, numquid faciet valere fideicommissum in primo testamento relicto, ex quo per istud testamentum 2. minus solenne, in quo sunt instituti venientes ab intestato, res est redacta ad causam intestati? Dic, quod non, quia facta testatoris primum testamentum corrumpit, cum omnibus clausulis suis, illa enim clausula subintellegitur, nisi testator penituerit, ut dicit Bald. in leg. eam quam, colum. 5. C. de fideic. post Jacob. de Arret. & Nicol. & Macha. allegat. eam qui, §. fin. ff. de bis quib. ut indign.

L E X XXIII.

Per secundum testamentum imperfectum non rumptur primum, sed si aliquis de non descendentes est in primo institutus, postea coram quinque testibus testator dicit nolo eum meum heredem esse, quia ingra-

busse, (1) por algun embargo quel auiniesse, o por otra razon, non se embargaria por ende el testamento primero. Ca derecho es, quod testamento que es fecho acabadamente ante siete testigos, que non se defate por otro, que non fue cumplido. Pero si alguno ouiesse fecho testamento acabado, en que dexasse a otro por su heredero, que non fue su hijo, (2) nin de los que descendiesen del, e despues dixesse (3) ante cinco testigos: Quiero que fulano, que era escrito en el testamento por mio heredero, que lo non sea, porque non lo merece, porque me fue desconociente, e erro contra mi: ca por tal razon, (4) o por otra semejante della, que despues el

Ley 21. tit. 4. lib. 5. Recop.

tus, vel contra me erravit: vel familia, perdet institutus haereditatem, & applicatur regi: nisi ejus loco alium instituat in suo testamento, quia tunc subrogatus erit heres. Hoc dicit.

(1) Acabasse. Intelligence, siue imperfectio voluntatis, ut in leg. si is qui, ff. de testa. siue imperfectio solemnitatibus, ut in leg. 2. ff. de injust. rap. & in §. posteriore, cum sequent. instit. quib. mo. testa. infra. sed an teneat testamentum ad pias causas, & si sit imperfectum ratione voluntatis? Bal. in repe. l. 1. colum. 18. C. de Sacrosanct. Eccles. vers. sup. 7. quæst. tenet, quod non: quia esset ridiculum dicere, quod pro parte quis decedat testator, & pro parte intestatus, seu quod decedat quis semitestatus. Bart. vero in leg. in testam. ff. de fideicom. libert. tenuit contrarium, & etiam Joan. de Imol. in leg. si is qui, ff. de testa. & Abb. in cap. 1. de success. ab intesta. & hoc videtur verius intelligendo, prout prædicit Doctus. intelligunt, quando dispositio ad pias causas fuit perfecta, ut pote, si jam testator ad alia legata transiit, prout exemplificat Abb. in dic. cap. 1. & tradit Decius consil. 159. & forte idem dicendum, videtur in dispositione inter liberos, secundum Abb. ubi supra, quod limitandum videtur, secundum Joan. de Imol. in dic. leg. si is qui, nisi dispositio inter liberos possit inducere scandalum propter inaequalitatem, quia tunc non tenebit dispositio imperfecta ratione voluntatis, etiam inter liberos, quod est bene notandum, vide ibi per eum.

(2) Su hijo. Istud verbum non est in leg. haereditas, C. de bis quib. ut indign. de qua ista sumpta fuit, & ideo hic ponitur: quia auferendum haereditatem filio instituto, non sufficeret verba, de qua in ista leg. cum exprimeret causa ingratitudinis: & talis, quae sit de illis 14. de quibus in authent. ut cum de appella. cognosci. §. aliud quoque capitulum, colla. 9. & L. 4. titul. 7. infra ead. partita. Item, quia exhaereditari non potest filius in codicillis, seu extra testamentum, ut in leg. haereditatem, C. de codic. & in §. codicillis, instit. de codic. item, quia filius recte exhaereditatus habetur pro mortuo, ut in leg. 1. §. si pater emancipatus, ff. de conjug. cum emancipa. libe. eius, unde non succedit filius: sed alii venientes ab intestato, vide per Bar. ibidem, & in §. si pater in potestate, & facit etiam, quod habetur in authent. hoc inter liberos, C. de testam.

(3) Dixesse. An sufficiat, quod testator dixerit, & si nihil proberetur ab haerede? Ita lex vult, quod sic, licet Marti. Silla, relatus ab Alberic. in leg. haereditas, C. de bis quib. ut indign. aliud voluerit.

(4) Razón. Innuit exprimendam esse causam, ut procedat, quod in ista leg. habetur, & hoc tenebunt alii quod Doctus. antiqui, Odofo. vero dicit, quod instituto haerede extraneo, non est necesse, quod causa exprimat: & sufficiat, quod testator eum dicat demeritum, vel indignum, quod etiam tenet Alberic. in dic. leg. haereditas, C. de bis quib. ut indign. & idem tenet ibi Bald. dicens, quod non est necesse, quod causam inimicitiae exprimat, potest enim in hoc judicare ex animi sui motu: quia

testador afsi dixesse, pierde (5) el heredero la herencia del finado, e deve ser del Rey: pues que el testador non quiso, que la ouiesse aquel que establecio por heredero, por el yerro que auia fecho, e non dexo en su testamento otro heredero, que heredasse lo fuyo. Mas si otro ouiesse dexado por heredero (6) en su testamento en lugar de aquel, deuelo esse auer, e el Rey non a y ninguna demanda.

Ley 2. tit. 8. lib. 5. Recop.

L E Y XXIII.

Como se defata el Testamento, quando el fazedor del rompe la carta en que era escrito, o quebranta los sellos.

Quebrantando a fabiendas el fazedor del testamento alguno de los sellos de la carta, en que ante ouiesse fecho su testamento en escrito, o rajando algunas de las cuerdas, o rayendo las señales (1) que ouiesse fecho en la carta el Escripturo publico, o rompiendolas, defatale (2) el testamento por ello. Pero si fuesse prouado, que alguna destas cosas sobredichas auiniesen en la carta del testamento, por ocasion, e que non fuesse fecho a sabiendas, non se embargaria el testamento porende.

in te propria quilibet est moderator, & arbit. L. in re mandata, C. manda. quod etiam sequitur ibi Alex. col. 1. & satis probatur in illa leg. hereditas, quoniam (ut declarat ibi Paul. de Cast.) ex eo solo. quod dixisset heredem non mereri, vel esse indignum abique eo, quod dicat. & per hoc nolo eum habere hereditatem, sufficit, tacite videtur hoc dixisse, licet ista duo possint stare, quod & ille non mercatur, & sit indignus, & nihilominus testator voluit ipsum habere, sed dicit, quod hoc non presumitur, ut patet in illo tex. & satis mihi ista placent, neque obstat ista lex, nam gratia exempli plenius exprimit, non ut velit omnia hæc verba hic posita esse necessaria, non ut hereditas auferatur, vel ut indigno, & hoc idem vult ista L. dum dicit: Ca. por tal razon, o por otra semejante, &c.

(5) Pierde. Ex hoc verbo innuitur, quod hæres adivit hereditatem in casu huius leg. sicut L. ex facto, §. Julianus, ff. de vulg. & pup. & quid si hæres non adisset? Dic, quod si repudiauerat, idem est dicendum: quia videtur hoc fecisse in fraudem fisci, & sic habetur per adita. ut ff. ad syla. L. si sequens, cum ibi notatis. Si autem non adivit: quia mortuus est ante aditam hereditatem, tunc, quia cessat ratio prædicta de fraude, portio sua accrescit cohæredi, secundum quod declarat Paul. de Cast. in dic. leg. hereditas, vel si non habet cohæredem, hereditas veniet ad venientes ab intestato: neque veniet ad fiscum: cum non sit hæres, a quo possit auferre.

(6) Heredero. Idem dic, si testator protulit dicta verba favore venientium ab intestato, nam tunc non applicaretur fisco: sed per fideicommissum esset illis restituenda. L. peto. in princ. ff. de legat. 2. Paul. de Cast. in dic. leg. hereditas, & idem si constat, quod protulit dicta verba favore cohæredis: & istis casibus non posset hæres ita a testatore iudicatus indignus detrahere quartam: cum restituit per fideicommissum, ut vult idem Paul. de Cast. ibi sub dubio fortè.

L E Y XXIII.

Si testator consulte fangie chartam, vel chordulam, aut sigillum testamenti, vel tadat signum notarii, infringatur testamentum, nisi probetur casu fuisse factum. Hoc dicit. Habuit ortum a leg. penult. C. de testa.

(1) Señales. Adde L. ad testium, §. si signa, ff. cod. &

L E Y XXV.

Como todo ome, fasta el dia de la muerte, puede mudar su Testamento, e fazer otro.

A voluntad del ome es de tal natura, que se muda en muchas maneras: e porende ningun ome non puede fazer testamento tan firme, que lo non pueda despues (1) mudar, quando quisiere, fasta el dia que muera; solamente, que sea en su memoria, quando lo camiare, e que haga otro acabadamente.

Ley 2. tit. 4. lib. 5. Recop.

L E Y XXVI.

Que pena deve auer aquel, que embarga a otro, que non pueda fazer Testamento.

Alamente yerran algunos omes, embargando a las vegadas a otros, que non puedan fazer testamento. E porende es guiado, que non finquen sin pena aquellos que lo fizieren. Onde dezimos, que qualquier que tal embargo fiziere a otro, que deve perder el derecho, (1) que deve auer en los bienes de aquel que deslorro, en qual manera quier que los deuiesse auer. E aquello que el perdiere por esta razon, deve ser de la Camara del Rey. E esta pena deve auer, por el grand yerro que hizo a Dios, e por el atreuimiento,

Ley 2. tit. 12. lib. 1. Recop.

Carillo lib. 3. contra v. cap. 1. per tot.

in hoc videtur ista. L. velle, ut procedat ejus dispositio, etiam in testamento nuncupativo, prout etiam voluit Paul. de Cast. in leg. nstram, C. eod. Angel. tamen ibi, quem sequitur Alexan. tenet contrarium, quia licet testator amoveat, vel rumpat signum tabellionis. positum in testamento nuncupativo dato sibi à tabellione, cum tamen remaneat aliud originale apud tabellionem, non ruptum non videtur revocatum testamentum per tex. in leg. fin. ff. de bis que intesta. delen. & ad istam leg. partitar. potest responderi, quod testamentum fuit in scriptis, & nullum aliud erat, vel ruptum fuit ipsum originale, quod solum erat apud notarium, quando erat testamentum nuncupativum.

(2) Defata. Sed an ipso jure, vel ope exceptionis? Vid. Bart. in leg. 1. §. fin. ff. de bis que in testa. delen. & vide de materia huius leg. notab. consilium Oldral. 144. in legatis vero contentis in testamento, dic, quod ex eo, quod simpliciter noluit valere, videatur revocare, secundum Alber. in leg. Sancimus, C. eod. de testa. intellige tamen, ut habetur in leg. militis, §. veteranus, ff. de testa. mili. & per Alex. in prædictis consilii.

L E Y XXV.

Quantumcumque firmum sit testamentum, potest testator illud revocare, & aliud concedere. Hoc dicit.

(1) Despues. Nota bene verba huius legis, quæ bene faciunt pro dictis Bart. in leg. si quis in princ. testamenti. pen. & fin. col. ff. de leg. 3. quod non sit modus aliquis datus à jure, quo testamentum non possit mutari, vide ibi, non ergo procedat cautela, de qua per Cepol. num. 117. in suis cautelis.

L E Y XXVI.

Prohibens alicquem testari perdit vis, quod ex testatoris bonis erat habiturus, & regi applicatur. Hoc dicit.

(1) Deve perder el derecho. Concordat cum leg. 1. 1. resp. ff. si quis alicquem testa. prohibu. in leg. 2. C. eod. & de practica huius mate. vid. notata per Bart. in leg. fin. ff. eod. & adverte, quod & ultra istam penam punitur prohibens extra ordinem, ut voluit gloss. & Bart. in dic. leg. 1. si tamen intervenit violentia, tunc pena ordinaria de vi publica, vel privata, L. qui dolo. §. fin. ff. ad leg. Jul. de vi. publ. & L. 1. ff. ad leg. Jul. de vi. priva. & tenet Guillé. de Cug. Paul. & Alex. in dic. leg. 1.

yo, e el tuerto que haze al Señor de la tierra, e al alma del finado, (2) e a todos los otros omes, en dar mal exemplo de fi.

L E Y XXVII.

Que razones mucuen los omes, a embargar a los otros, que non fagan Testamentos: e quantas maneras son desse embargo.

ANas, e malas razones mucuen a los omes, a las vegadas, a embargar a otros, que non fagan sus testamentos. Ca algunos y a dellos, que fazen esto, porque los ayan establecido sus herederos en sus testamentos, e veyendo que quieren fazer otro testamento, embargan que lo non fagan, nin cambien (1) aquel que auian ya fecho. Otros y a, (2) que son tan propincos, que atiendan de heredar los bienes de sus parientes, si acaciciere que mueran sin manda, y e porende embarganlos, que non lo puedan fazer. Otros y a, que maguer (3) consentan que fagan testamento, con todo esso, quieren que lo ordene a su guisa, e a su plazcr. E este embargo fazen en muchas maneras, afsi como faziendo fuerza (4) a aquellos mismos que quieren fazer sus testamen-

Carillo ubi sup.

(2) Al alma del finado. Fit enim gravis offensa ei, qui vult testari, si prohibetur, ut in leg. testamenti, C. de inoffic. testa. propter quam potest exhæredari, ut habetur, & est hodie una de 14. causis exhæredandi in leg. 4. tit. 7. infra ead. part.

L E Y XXVII.

Si quis prohibeat alicquem testari minas testaturo, vel tabellioni, vel testibus ne veniant inferendo: five sit filius, five alius incurrit penam, de qua supra L. proxima: secus si ejus rogaminibus testator testameutum facere omittat. Hoc dicit.

(1) Nin cambien. Iste primus casus ponitur in leg. 1. 1. resp. ff. si quis alicquem testa. prohib. & vide de isto casu per Bart. in leg. fin. col. pen. versic. 4. casu, ff. eod.

(2) Otros ya. De isto casu vide per Bart. in dic. leg. fin. col. pen. versic. 3. casu.

(3) Que maguer. De isto 3. casu vide per Bart. ibi col. 1. super 1. & 2. casu per eum posito.

(4) Haciendole fuerza. Videtur velle ista L. ex hoc verbo, & ex illis, quos sequuntur, & L. supra proxima, quod si quis cogit alicquem ad se instruendum, vel alium, quod institutio teneat, & auferantur bona ab eo per fiscum, tamquam ab indigno: cujus contrarium tenet, Joan. de Imol. in leg. 1. col. 1. ff. de testa. per gloss. ibi. Imò dicit, quod tunc institutio sit nulla, & movetur: quia liberum debet esse arbitrium, & voluntas tantis, ut in leg. 1. cum similibus, C. de Sacrosanct. Eccles. & quod coactio interveniens, annullat actum ipso jure, sicut & alias annullat matrimonium, eo, quia debet ibi esse plena libertas: ut in cap. cum locum, de sponsali. L. 1. C. de Sacrosanct. Eccles. & per hoc dicit videri esse casum in leg. qui testamentum, §. fin. ff. de testa. ubi dicit, quod coactio facta testibus reddit testamentum nullum. Multo ergo erit hoc à fortiori, si sit facta testatori: & hoc etiam tenet Jason. in leg. 1. C. si quis alicquem testa. prohibu. Doctores tamen in leg. 1. C. eod. ut ipsi referunt, volunt contrarium: imò, quod tunc etiam casu veniat fiscus auferens hereditatem, ut ab indigno: & sic, quod institutio teneat, L. ex facto, §. Julianus, ff. de vulg. & pupilla. & idem volunt illæ leges partitarum, ut prædixi, & fortè etiam de jure communi non procederet dictum Imolæ: cum non reperitur expressum institutionem vi, vel metu factam esse ipso jure nullam, & quia L. quod testamentum, §. fin. per cum pro casu allegata hoc non probat, & dissimile

est vim fieri testibus, vel testatori: nam testes metu perturbati præsumit lex eos non intelligere, quæ agantur, & ideo statuitur, si vi detinentur, non valere testamentum: testator vero, licet coactus, intelligit tamen, quod agit: & coacta voluntas, voluntas est regulariter, ut in cap. merito, 15. quæst. 1. & cap. abbas, & cap. ad audientiam, quod met. caus. unde dicit Bald. in leg. 1. §. sed si quis, C. comm. del. ga. col. fin. quod leges, quæ dicunt, quod coacta voluntas, voluntas est, procedunt in negotio proprio: non vero in alieno, unde non procedit in actu gesto per administratorem, ut dicit idem Bald. in rubr. de controver. investit. ad fin. & sic dissimilis est actus coactæ voluntatis in teste, ab actu coactionis ipsius partis. An autem debeatur legata ex testamento facto per vim? Vide Bald. in leg. 1. C. si quis alicquem testa. prohibu. col. 2. & quod si non intervenit metus, sed dolus, vid. per Bald. ibi col. fin. & infr. eod. leg. 1. §. 4. Pierda. Et applicabitur fisco, ut sup. L. proxima, & dixi in gloss. præceden. si tamen prohibito, vel coactio fuit in damnum alterius, quem testator instituire volebat, succurritur lesio, ut in audent. ut nul. judic. §. hoc pervenit, colla. 9. & L. Lucius, §. Sempronius, ff. de legat. 2. & per Bart. in leg. fin. ff. si quis alicquem testa. prohibu. Bald. in leg. 1. col. 2. C. eod. versic. sed quero hic, & vid. infra eod. L. 29.

(6) Rogandole. Adde etiam L. fin. ff. si quis alicquem testa. prohibu. & C. eod. L. fin. & vid. quod not. gloss. in §. Item sacramenta, in verbo sponte, de pace jura firmam. ubi de minore blanditiis illeudo per tutorem finita tutela, & adde etiam, quod not. Bal. & Sali. in leg. quidquid, C. arbit. tute. Abbas in cap. 2. de pecul. clericæ, & Alexan. in leg. dedi, §. fin. ff. de condi. ob. caus. sed quid si non per blanditiis: sed per pecuniarum facias quis hæredem institui? Vid. Paul. de Cast. in leg. Titio centum, §. siliò, 1. ff. de condi. & demonst. fed quid si quis volebat decem relinquere pupillo, & ejus tutor blando sermone aueraxit tantum, ut sibi relinquere, vid. gloss. in parte, inelidisset, in leg. Titio. ff. ad municipia, & vid. quæ dixi in leg. 2. tit. 8. infra ead. part.

(7) Cambiar. Quid si blanditiis, & persuasionebus revocasset primum, & persuadente institueret? Vid. Jus. in leg. 1. C. si quis alicquem testa. prohibu. & L. 2. §. fratris, ff. si quis alicquem testa. prohib. & Azo. C. eod. in summa.

que lo embargo, deve ser del Rey. E esto mismo seria, si el padre embargasse (9) al fijo, que non fiziese su testamento, de las cosas que lo pudiese fazer.

LEY XXVIII.

Que pena ha el señor del seruo, a quien alguno ouiesse estabescido por su heredero, si embargo que non faga otro Testamento.

Aziendo algund ome su testamento, en que estabesciese por su heredero seruo de otros, si despues desto quisiesse fazer otro testamento, e el señor (1) del seruo le fiziesse engaño (2) en alguna manera, o embargo, por que lo non pudiese fazer; maguer despues desto aforraste este aral a su seruo, porque pudiesse heredar (3) los bienes de aquel que lo ouiesse estabescido por su heredero, pierde porende aquel que fue seruo el heredamiento, por el engaño, o por el embargo que fizo su señor, maguer que el sea sin culpa. (4) E estos bienes deuen ser del mas propinco pariente, (5) de aquel qual auia fecho su heredero en el testamento; fueras ende, si este que lo embargasse, fueesse el mismo el mas propinco

Catillo ubi supra.

(9) Si el padre embargasse. Facit ad questionem, de qua per Bald. in leg. testamenti, C. de inofficio. testam. de filio volente testari, qui prohibitus fuit a matre, & testis examinati dicunt, quod mater filium dicentem, ego volo relinquere bona Titio coram legitimo testium numero, impedivit, ne per notarium scriberetur, & expulit notarium, & testes, vide ibi per eum.

LEY XXVIII.

Si dominus serui instituit impedit instituentem suum testamentum mutare, vel aliud facere: licet postea seruus manumittatur ante testatoris mortem, non erit haeres, sed propinquier desuncti consanguineus, nisi & ipse impedivit, tunc succedit Rex. Hoc dicitur.

(1) El señor. Adde L. 1. §. si dominus, ff. si quis aliq. testa. probi.

(2) Engaño. Vides hic, quod dispositiones istae, & tit. si quis aliq. testa. probi. habent locum in prohibente dolo, vide tamen per Bal. in leg. 1. col. fin. versic. extra quadrat. C. eod.

(3) Heredar. Istud verbum non habetur in dic. leg. 1. §. si dominus, de qua ista sumpta est, & crederem, quod & si hoc respectu non manumiserit, idem sit dicendum.

(4) El sea sin culpa. Nota hoc verbum: nam facit ad questionem gloss. in leg. 2. C. si quis aliq. testa. probi. an coactio, vel dolo tertii compellentis alium instituire, noceat instituto? Communis conclusio contra gloss. ibi est, quod noceat, solus Jafon. ibi limitat communem opinionem procedere, quando talis institutus fuit sciens, aut volens: secus vero, si erat ignorans, volens ita esse de mente Doct. sed re vera Doct. loquuntur indistincte, & rationes suae militiant, etiam si sit ignorans, & Jaso fuit in hoc inaduenter locutus, motus fortè ex leg. non interest, C. quod met. causi. ibi sciende emptore, non v. dens, quod ibi soppletur, maxime per gloss. & Doct. confirmatur ista communis opinio sic intellecta per istam leg. Sed cuius erit tali causa haereditas, an filici, vel venientibus ab intestato? Doct. communiter volunt, quod filici: & declaratur Salic. in dist. leg. 1. C. si quis aliq. testa. probi. ista tamen lex in verbis proxime sequentibus videtur aliud velle, vid. quae dixi in gloss. l. q.

(5) Del mas propinquo pariente. Si referas ad præcedentia, quando seruus factus fuit liber, prout debet referri, deciderit hic unus scus, qui non erat decessus iuris communi: & destruitur communis opinio, de qua per

pariente. (6) Ca estonce, non lo auria el, mas deue ser del Rey.

LEY XXIX.

Cómo aquel que embarga al que quiere fazer Testamento, que non lo faga, deve pechar doblado, lo que fizo perder, a aquellos a quien el testador quiere mandar algo.

Voluntad auiendo algund ome de estabescer a otro por heredero en su testamento, o de mandarle alguna cosa en el, si otro tercero lo embargasse por fuerça, o por engaño, que lo non fiziesse; si el embargo, o el engaño podiesse ser prouado, deve aquel que lo fizo, pechar (1) al otro, a quien deve ser fecha la manda, doblado todo aquello, que fizo perder por tal razon como esta.

LEY XXX.

Que pena merecen aquellos que embargan a los Pelegrinos, e a los Romeros, que non puedan fazer sus Testamentos.

Enferman a las vezes los Pelegrinos, (1) e los Romeros, andando en sus Romerías de maneta, que sintiendose muy cuytados de las enfer-

Bart. in leg. fin. col. pen. versic. quarto casu, ff. si quis aliq. testa. probi. qui voluit, quod quando institui per coactionem, vel dolum meum, erant in mea potestate tempore prohibitionis: licet non essent tempore aditionis hereditatis, auctetur ab eis haereditas, & applicatur fisco: & ut hic vides, deciditur contrarium, & facit ad id, quod dixi in gloss. supra. proxima, quando ad compulsione tertii fuit institutus alius extraneus, ut isto casu haereditas deferatur. venientibus ab intestato propinquioribus, & non fisco, licet Doct. communiter voluerunt contrarium, ut ibi dixi: cum enim haereditas sit apud eum, qui nullam coactionem, nec fraudem adhibuit, videtur iusta provisio, ut deficiente instituto in dignitate potius venientibus ab intestato, quam fisco deferatur: si vero institutus participaret in coactione, vel fraude per alium adhibita, tunc procederet opinio communis, & ita intelligitur L. 1. C. eod.

(6) El mas propinquo pariente. Adde gloss. fin. in leg. 1. in princ. ff. si quis aliq. testa. probi.

LEY XXXI.

Dolo, vel alias impediens testatorem Titio relinquere, si hoc probetur, solvet ei, quem impedivit duplicatum, quod ejus prætexitu perdidit. Hoc dicitur. Concord. cum authent. ut nulli iudicium, §. hoc peruenit.

(1) Pechar. Quid si non sit folvendo? Dic, quod tunc laesus revertetur contra fisco, argum. L. fin. in princ. ff. de eo per quem facti. est, & L. plane, 2. §. 1. ff. de lega. 1. & tenet Bart. in leg. fin. ff. si quis aliq. testa. probi. & videtur hoc intelligendum de interesse, non respectu poenae dupli, licet Salic. aliud innuit in dic. leg. 1. C. si quis aliq. testa. probi.

LEY XXXII.

Peregrini liberam habent testamenti factionem, consuetudine contraria non obstante, & eos testari impediens efficitur intestabilis, & est puniendus in eo, in quo delinquit insuper arbitrio iudicis, corporaliter punietur. Hoc dicitur.

(1) Peregrinos. Non sumas, nec intelligas hoc de peregrinis, prout sumitur in auct. ut differant. iudic. in princ. colla. 9. & ibi not. Bart. sed de peregrinis, qui causa devotionis peregrinantur, quod patet hic, cum dicitur: E los romeros, &c. & ita etiam intelligit Angel. & Paul. de Cast. in auct. omnes peregrini, C. commun. de successio.

fermedades, han de fazer sus testamentos, & sus mandas: & porque acacicio ya en algunos logares, que aquellos, en cuyas casas posauan, los embargauan maliciosamente, que non pudiesen esto fazer, con intencion; que si muriesen, que fincassen en ellos todas las cosas que trayan. Porende defendemos, que ninguno ome de nuestro Señorío non sea otado de fazer tan grand maldad como esta, de los embargar, nin contrallar, en ninguna manera que ser pueda, que non fagan sus testamentos, & sus mandas, en la manera que quisieren. Ante tenemos por bien, e mandamos, que ayan libre poder (2) para fazerlo: & como quier que ellos ordenaren, e citabescieren, e mandaren fazer de sus cosas, con razon, & con derecho, así lo otorgamos, & tenemos por bien que vala: & ninguna columbre mala, o priuilejo, que ouiesse en algund logar contra esto, non gelo pueda embargar. E si alguno contra esto fuere, mandamos, que reciba pena en aquello mismo (3) en que erro; de manera, que de allí adelante, testamento, nin manda que fiziesse, non vala en ninguna guisa. E demas desto mandamos, que el Judgador del logar do acaciere, le faga encarmiento por ello, en el cuerpo, e en el auer, segund entenderie que mereçe; catando qual fue el yerro que fizo, e la persona contra quien fue fecho.

LEY XXXI.

Cómo deuen ser pueffos en recabdo los biens de los Romeros, e de los Pelegrinos, quando mueren sin manda.

Leyes 3. y 5. tit. 12. lib. 1. Recop.

Muriendo algun Pelegrino, o Romero, sin testamento, o sin manda, en casa de algund Alberguero, aquel en cuya casa muriere, deve llamar omes buenos de aquel logar, e mostrarles todas las cosas que trae: e ellos citando delante, deuas fazer escreuir, non encubriendo ninguna cosa dello, nin tomando para sí, nin para

Hee lo que... Episcopum per inicit capo... de bona pe... reginony... in hua... ceii mo... nentium... ut ipi... tiores fa... cezem h... redege... Conangu... nee eory... et per m... mi ipio... min ipi... coporum

bona caperem, et si nulli conanguinei in pro... terent corrigiam per L. 5. tit. 12. lib. 1. Recop. que iudicibus ordinariis id facere precipie

otro; fueras ende aquello que deniere auer con derecho por su otalage, o sil ouiesse vendido algo para su vianda. E porque las cosas dellos sean mejor guardadas, mandamos, que todo quanto les fallaren, sea dado en guarda (1) al Obispo del logar, o a su Vicario; e el embie a dezir (2) por su carta aquel logar onde el finado era, que aquellos que con derecho pudieren mostrar que deuen ser sus herederos, que vengan, o embien vno dellos, con carta de perfoneria de los otros, e que gelo daran. E si tal ome viniere, e se mostrare, legund derecho, que es su heredero, deuengeto todo dar. E si por auentura tal heredero non viniere, o non pudiesen saber (3) onde era el finado, deuenlo todo dar, e despender, en obras de piedad, (4) allí do entendieren que mejor lo podran fazer. E si algun Ohtalero contra esto fiziesse, tomando, o encubriendo alguna cosa, mandamos, que lo peche tres doblado, todo quanto tomare e encubriere; e que faga dello el Obispo, o su Vicario, así como sobredicho es.

LEY XXXII.

Cómo son tenudos los Apportellados de los Logares, de guardar, e de amparar su derecho, a los Pelegrinos, e a los Romeros.

Todos los Judgadores, e Oficiales de nuestro Señorío, mandamos, que scialadamente, sean tenudos, cada vno dellos en su logar, de guardar, e amparar a los Pelegrinos, e los Romeros, que non reciban tuerto, nin dafno, en sus personas, nin en sus cosas; e que guarden ellos, e fagan guardar a todos los otros, todas estas cosas, en fecho de los Romeros, así como sobredichas son. E demas desto les mandamos, que si acaciere, que algunos Romeros, o los herederos dellos, que viniere por razon de sus testamentos, o de sus bienes, ante ellos, que los oyan luego, (1) e los libren lo mas ayna, e lo mejor que

nam si iudex in vita eorum eis tenetur impetire auxilium: alias punitur, ut in leg. 3. tit. 9. lib. 1. ord. multo fortius ipsis mortuis iudex ad hoc tenebitur.

(2) E el embie a dezir. Hoc ergo pertinet ad curam Episcopi, ut hic, & in dic. auct. omnes peregrini, C. commun. de success. non tamen ut dixi, reputarem absonum, si hoc fiat per iudicem secularem loci: & facit ad hoc infra eod. leg. proxima.

(3) Pudiesen saber. Sic etiam sit restituito pauperibus, cum non reperitur ille, nec haeredes ejus, cui debet restitui, vid. per Doct. in cap. cum tu. de usu, & in cap. cum sit. de Judeis.

(4) Obras de piedad. Non ergo bona peregrinorum, ut vacantis applicabuntur fisco: sed expenduntur in piis causis arbitrio Episcopi, ut hic, & in dic. auct. omnes peregrini, & ibi not. Ang.

LEY XXXIII.

Causa peregrinorum, aut eorum successorum super bonis, que secum in peregrinatione deferunt, est breuiter determinanda.

(1) Luego. Ex hoc verbo, & etiam ex sequentibus, videtur velle ista L. quod procedatur in his causis peregrinorum summarie, sine strepitu, & figura iudicii, juxta ea, quae habentur in clem. saepe. de verbo. signif. & cum dicitur statim, intellige de exactissima diligentia, & omnibus

ut erogato quod ad pueniri impensar opus fuerit, reliquum curdiant diligenter et Regem certiorare faciant, ut ipse alius bonis disponat. Vid. Olamy in Concord. tit. 4. p. n. 25.